

Nr 165.

Av herr **Ljunggren**, om anslag till anordnande av en social fortbildningskurs för lärare m. m.

Under åttonde huvudtiteln (Del II, punkt 264) har Kungl. Maj:t till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande äskat på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 108,075 kronor att utgå bland annat till anordnande under år 1921 av en social fortbildningskurs för lärare med flera, högst kronor 35,825 samt till anordnande under år 1921 av en så kallad allmän utbildningskurs, högst kronor 11,750.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning hade den 9 oktober 1919 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit, att motsvarande belopp måtte bestämmas till kronor 41,000, respektive 14,000. Till stöd härför hade Centralförbundet anfört följande:

»På Eders Kungl. Maj:ts hemställan beviljade 1919 års lagtima riksdag ett anslag å kronor trettio två tusen niohundra femtio (32,950:—) till anordnande under år 1920 av en social fortbildningskurs för lärare med flera.

I de kostnadsberäkningar, som låge till grund för beräkningen av detta belopp, ingick en post: »reseersättning till 115 deltagare à kronor 50», utgörande sammanlagt kronor 5,750.

Härvid hade de sakkunnige och Eders Kungl. Maj:t förutsatt, att reseersättningen torde bära utgå såsom hittills, det vill säga efter femte klassen i gällande resereglemente.

Sedan sakkunnigeförslaget avgavs, hava emellertid biljettpriserna tvenne gånger undergått väsentliga höjningar. Följden härav har blivit, att antalet deltagare i 1920 års sociala fortbildningskurs måste avsevärt reduceras för att möjliggöra, att kostnaderna hållas inom ramen för det av riksdagen anvisade anslaget.

Antalet deltagare, för vilka reseersättning beräknades, var — såsom det av det föregående framgår — 115 st., vartill skulle komma 10 st. utan reseersättning.

Då Centralförbundet har den uppfattningen, att antalet deltagare icke bör understiga det av de sakkunnige föreslagna och av Eders Kungl. Maj:t och riksdagen accepterade, nämligen 100 st. från folkskolorna och 25 st. från övriga undervisningsanstalter, så följer därav, att förbundet nödgas hemställa om en ökning i anslagsbeloppet, motsvarande den ökning, som biljettpiserna undergått. Vid undersökning har det framgått, att reseersättningen i medeltal pr kursdeltagare belöpte sig i juni—juli 1919 till kronor 94: 08 och i augusti 1919 (efter höjningen i aug.) till kronor 118: 42.

Under sådant förhållande och då biljettpiserna under år 1921 icke torde komma att understiga de nu gällande, måste därför reseersättningen sättas till i medeltal cirka 120 kronor, vilket för 115 kursdeltagare utgör kronor 13,800. Detta innebär en ökning av det för 1920 beviljade anslaget för samma ändamål med kronor 8,050.

För att den sociala fortbildningskursen för lärare med flera under år 1921 skall kunna anordnas enligt de grunder och villkor, som på hemställen av Eders Kungl. Maj:t blivit godkända av innevarande års lagtima riksdag, erfordras sålunda ett statsanslag å kronor fyrtioett tusen (41,000).

I beloppen för dagtraktamenten, föreläsningsarvode med mera förutsättes ingen förändring.

Beträffande kostnaderna för den allmänna utbildningskursen vill styrelsen erinra om de sakkunniges yttrande, som refereras å sid. 78 i kungl. prop. nr 262 vid 1919 års lagtima riksdag, i vilken framhålles, att stipendierna å 100 kronor till 50 st. deltagare »skulle motsvara det understöd i form av reseersättning och dagtraktamente, som avsetts skola liksom hittills utgå till vissa deltagare i lärarekurserna». Vid stipendiebeloppets fastställande har resekostnadsersättningen således beräknats till 50 kr. pr deltagare. Då, såsom ovan påvisats, reseersättningssummorna måste beräknas till 120 kr., påkallas härigenom en ökning med kronor 70 pr deltagare, vadan stipendiebeloppen ökas från 100 kr. till 170 kr., vilket för 50 deltagare innebär en ökning å kronor 3,500.

För anordnadet av den allmänna utbildningskursen enligt redan av riksdagen fastställda grunder och villkor erfordras därför, att anslaget, som för närvarande är 10,500 kronor, höjes till kronor fjorton tusen (14,000.)

Såsom utav den kungl. propositionen framgår (sid. 778) hade skolöverstyrelsen den 1 december 1919 i avgivit utlåtande tillstyrkt bifall

till Centralförbundets framställning även i avseende å ovannämnda anslagsbelopp.

Såsom motiv för den reducering, som gjorts i den kungl. propositionen, anför departementschefen, att i riksdagens motsvarande anslag 1919 för 1920 års kurser inräknades reseersättningen med endast 50 kronor för varje deltagare och att enligt meddelande från järnvägsstyrelsen den höjning i biljettpriserna, som inträtt, sedan 1919 års lagtima riksdag beviljade medel till fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor, i medeltal kan uppskattas till 50 %.

För det första må härtill anmärkas, att detta senare anslag, som närmare beröres i kungl. propositionen under punkt 201, utgår efter helt andra grunder än anslaget till nu ifrågavarande fortbildningskurs och allmän utbildningskurs, där enligt de förutsättningar, som av Kungl. Maj:t och riksdagen alltsedan år 1907 accepterats och även i årets statsverksproposition lagts till grund för äskandet, deltagarne skola erhålla reseersättning enligt femte klassen i gällande resereglemente. Skola dessa förutsättningar upprätthållas — och något annat har icke Kungl. Maj:t ifrågasatt — då blir det ofrånkomligt, att reseersättningen beräknas till minst kronor 118:42 pr deltagare. Med en ersättning, beräknad efter allenast 75 kr. pr deltagare, kunna bestämmelserna i femte klassens resereglemente icke genomföras, vilket dock avses i den kungl. propositionen och som följaktligen måste lända till efterrättelse för den av skolöverstyrelsen förordnade kursstyrelsen.

Den av skolöverstyrelsen åsyftade ökningen i biljettpriserna med i medeltal 50 proc. hänför sig icke till den medeltalsberäkning å 50 kr. pr deltagare, varom departementschefen erinrar. Beloppet å 50 kr. fastställdes nämligen redan vid 1907 års riksdag, som då för första gången beviljade anslag för nu ifrågavarande ändamål. Vid den tiden var denna summa tillräcklig för reseersättningen enligt femte klassen.

Sedan dess har emellertid — efter kristidens inträdande — biljettpriset, som bekant, ökats i flera repriser. Den procentuella ökningen för femte klassen är enl. upplysning av järnvägsstyrelsen icke mindre än 167—259 proc. Härtill måste läggas ökningen jämväl i dagtraktamentsbeloppen (under resdagarna) ävensom i skjutstaxorna, allt enligt femte klassen.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 sept. 1918 påpekades också detta förhållande av Centralförbundet för nykterhetsundervisning, som under samma år, på grund av bestämmelserna om reseersättning enl. femte klassen, nödgades utbetala kr. 4,223:10 utöver motsvarande utgiftpost för

1917. Och därefter hava biljettpriserna tvänne gånger varit föremål för ytterligare höjning. De sammanlagda utgifterna för 1918 och 1919 hava kunnat hållas inom ramen för statsanslaget allenast av den orsaken, att för dessa år vissa landsting och städer på grund av dyrtiden indrogo sina stipendier till lärarna, varigenom dessa urståndsattes att deltaga i kurserna. Härigenom uppstodo avsevärda besparingar i utgifter från statsanslaget.

För innevarande år hava emellertid *samtliga* landsting beviljat stipendier, varutav följer, att några besparingar ej kunna göras. Till täckande av den brist, som härav måste uppkomma, ser sig också Centralförbundet nödsakat att i den plan för kurserna, som skall uppgöras och till skolöverstyrelsen inlämnas, föreslå, att reseersättningen väsentligen reduceras, oaktat detta står i strid mot de hittills gällande bestämmelserna och sålunda kränker deltagarnes rätt. Då samtidigt dagtraktamentet under kurstiden utgår med allenast åtta kronor, måste det befaras, att många av de av landstingen redan föreslagna kursdeltagarna se sig urståndsatta att närvara vid kurserna. Deras ekonomiska villkor äro nämligen i allmänhet sådana, att de omöjligen kunna bära de extra personliga utgifter, som reduceringen innebär.

Att även för 1921 upprätthålla dessa undantagsbestämmelser torde icke vara lyckligt, då härigenom syftet med kurserna till väsentlig del äventyras.

Då Kungl. Maj:t och riksdagen 1919 — tros ovan relaterade förhållanden — fortfarande i sina kostnadsberäkningar utgingo ifrån 50 kronors reseersättning pr deltagare, torde detta hava berott därpå, att man till grund för anslaget även i denna del lade det förslag, som den 19 okt. 1918 avgivits av särskilt tillkallade sakkunnige. Men dessa återigen hade i sitt kostnadsförslag utgått ifrån de ursprungliga biljettpriserna, som voro gällande före kristiden. Detta kostnadsförslag är även i övriga delar sådant, att det icke — i olikhet mot de föregående av Centralförbundet avgivna — lämnar någon som helst marginal för besparingar på övriga utgiftsposter.

Därest riksdagen över huvudtaget önskar, att de sakkunniges kursförslag, som redan av Kungl. Maj:t och riksdagen accepterats, skall upprätthållas, torde det sålunda vara ofrånkomligt, att utgiftsposterna för reseersättning sättas till de av Centralförbundet för nykterhetsundervisning föreslagna beloppen.

Med anledning av vad sålunda anförts, får jag hemställa om sådan

ändring i Kungl. Maj:ts äskande i punkt 264 under åttonde huvudtiteln (Del II),

att till anordnande under år 1921 av en social fortbildningskurs för lärare med flera måtte anslås kronor fyrtioett tusen (41,000) och till en s. k. allmän utbildningskurs för samma år kronor fjorton tusen (14,000).

Stockholm den 22 januari 1920.

Aug. Ljunggren.

Bilaga.

Uppgift å förhöjningar intill år 1920 å Statens järnvägars
personbiljettpriser före kriget.

	10/9 1915		1/2 1917	1/8 1917	1/1 1918	15/6 1918	1/8 1919
	fasta tillägg i öre pr biljett för resa om 1-48 km. över 48 km.						
	Procentuellt tillägg						
I klass	20	50	20 %	50 %	150 %	200 %	*)
II »	10	30	15 %	40 %	110 %	150 %	*)
III »	5	20	10 %	25 %	70 %	100 %	*)

*) Från och med den 1 augusti 1919 tillämpas en *ny provisorisk zonindelning* utan tilläggsavgifter, vilket medför, att förhöjningen för varje vagnsklass icke kan uttryckas i ett fixt procenttal. Förhöjningarna utgöra i de olika klasserna å nedan angivna avstånd:

	I klass	II klass	III klass
5 km.	200 %	167 %	100 %
20 »	273 %	211 %	220 %
50 »	300 %	233 %	208 %
100 »	331 %	259 %	208 %
500 »	250 %	191 %	150 %
1,000 »	224 %	170 %	131 %